

PHIL RACE

Το εγχειρίδιο της Ανοικτής Εκπαίδευσης

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικό σημείωμα	9
Ευχαριστίες	13
Πρόλογος	15
1. Μια νέα ματιά στην εκπαίδευση	17
Εισαγωγή	17
Προσδοκώμενα αποτελέσματα	17
Η ανάγκη της έμφασης στη μάθηση	18
Κύκλοι της μάθησης;	22
Γενικά συμπεράσματα για τη μάθηση	26
Η ανοικτή εκπαίδευση είναι διαφορετική;	26
Πώς λειτουργεί η ανοικτή εκπαίδευση;	28
Συμπεράσματα	36
Ανατροφοδοτήσεις	37
2. Σχεδιασμός της ανοικτής εκπαίδευσης	43
Εισαγωγή	43
Προσδοκώμενα αποτελέσματα	44
Η μετάβαση από την παραδοσιακή στην ευέλικτη εκπαίδευση	44
Δέκα λόγοι για να προχωρήσουμε προς την ευέλικτη εκπαίδευση	45
Υιοθετώ, προσαρμόζω ή αρχίζω από το μηδέν;	46
Μια προσανατολισμένη στην εκπαίδευση προσέγγιση του σχεδιασμού του υλικού	52
Δημιουργώντας τη “θέληση” (και απαντώντας στο “τι” και στο “γιατί”)	52
Μαθαίνω πράττοντας - η καρδιά της ανοικτής εκπαίδευσης	54
Μάθηση μέσω ανατροφοδότησης	57
Πώς μπορούμε να συγχροτήσουμε ένα αποτελεσματικό εκπαιδευτικό πακέτο;	61
Πώς να βοηθήσετε τους εκπαιδευόμενους να χρησιμοποιήσουν ευέλικτο υλικό ανοικτής εκπαίδευσης;	63
Βοηθώντας τους εκπαιδευόμενους να χρησιμοποιούν και άλλες πηγές υλικού	65
Συντάσσοντας οδηγούς μελέτης	67
Γενικές συμβουλές για τους συγγραφείς	69
Πιλοτική εφαρμογή: η καλύτερη εγγύηση ποιότητας	70
Η ανοικτή εκπαίδευση σε αντιπαράθεση με τα παραδοσιακά εγχειρίδια μελέτης	71
Κατάλογοι ελέγχου ποιότητας για τις ευέλικτες πηγές μάθησης	77
Συμπεράσματα	80

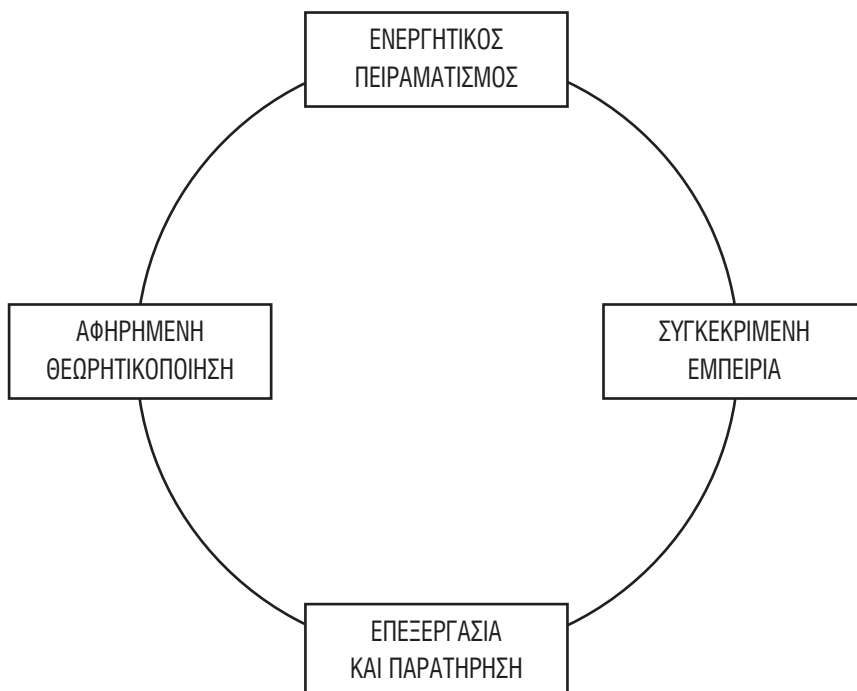
3.	Αποτελέσματα της εκπαίδευσης – πώς να υποδείξουμε τις κατευθύνσεις στους εκπαιδευόμενους στην ανοικτή εκπαίδευση	81
	Εισαγωγή	81
	Προσδοκώμενα αποτελέσματα	81
	Διάφοροι τρόποι περιγραφής των προσδοκωμένων αποτελεσμάτων	82
	Περιεχόμενα των προγραμμάτων σπουδών	82
	Τι είναι “σκοπός”;	83
	Τι είναι “προσδοκώμενο αποτέλεσμα”;	83
	Ορολογία των προσδοκωμένων αποτελεσμάτων	84
	Πόσο συγκεκριμένα;	86
	Περιγραφές δεξιοτήτων	86
	Περιγραφές ορίων	89
	Ποιον αφορούν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα;	91
	Γιατί περιγράφουμε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα ή τις δεξιότητες στην ανοικτή εκπαίδευση;	92
	Με ποιον τρόπο μπορεί η περιγραφή των προσδοκωμένων αποτελεσμάτων να βοηθήσει τους συγγραφείς;	94
	Με ποιον τρόπο η περιγραφή των προσδοκωμένων αποτελεσμάτων γίνεται χρήσιμη στους εκπαιδευόμενους	95
	Κατάλογος	98
	Συμπεράσματα	99
	Ξαναγυρίζοντας στα δικά μας προσδοκώμενα αποτελέσματα	100
4.	Ο σχεδιασμός των ασκήσεων αυτοαξιολόγησης και των ανατροφοδοτήσεων	101
	Εισαγωγή	101
	Προσδοκώμενα αποτελέσματα	101
	“Πώς πάω;”	102
	Τι είναι άσκηση αυτοαξιολόγησης;	103
	Τι θέλουν να ξέρουν οι εκπαιδευόμενοι;	104
	Ποιος είναι ο ρόλος της ανατροφοδότησης του διδάσκοντα;	104
	Η άνεση της ιδιωτικότητας	105
	Ποιους σκοπούς πρέπει να εξυπηρετούν οι ασκήσεις και οι ανατροφοδοτήσεις αυτοαξιολόγησης;	107
	Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς τους οι ασκήσεις και οι ανατροφοδοτήσεις αυτοαξιολόγησης;	109
	Τύποι ασκήσεων αυτοαξιολόγησης	110
	Ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών	111
	Αντιστοιχία	118
	Συμπλήρωση κενών	121
	Η σωστή ακολουθία	123
	Σωστό-Λάθος	124
	Ασκήσεις “συμπλήρωσης”	126
	Εντοπισμός του λάθους	128
	Ανοικτές ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης	128
	Λίστα Ελέγχου Ποιότητας	130
	Συμπεράσματα	133

5.	Τόνος και ύφος για την ευέλικτη μάθηση	134
	Εισαγωγή	134
	Προσδοκώμενα αποτελέσματα	135
	Φιλικό ύφος και στυλ	135
	Μπορείτε να μετρήσετε τον τόνο και το ύφος σας;	138
	Γλώσσα “Δράσης”	141
	Συνδέοντας τα στοιχεία	142
	Πότε μπορώ να γράψω κάποιο “κείμενο”;	144
	Να αρχίσω από την αρχή;	145
	Η εισαγωγή	145
	Ανασκοπήσεις, συνόψεις, κατάλογοι ελέγχου	146
	Οπτικό υλικό	147
	Επιλογή και χρήση μη έντυπου υλικού	149
	Κατάλογος ελέγχου για κάθε μέσο	150
	Χρήση συμβόλων	152
	Συμπεράσματα	159
	Απάντηση στην άσκηση αυτοαξιολόγησης 5.1	160
6.	Γραπτές εργασίες που αξιολογεί ο διδάσκων	163
	Εισαγωγή	163
	Προσδοκώμενα αποτελέσματα	163
	Ποιους σκοπούς εξυπηρετούν οι γραπτές εργασίες;	164
	Ποια είναι τα “εργαλεία” για το σχεδιασμό γραπτών εργασιών;	165
	Ανατροφοδότηση σε αντιπαράθεση με την απλή βαθμολόγηση	165
	Τι εξετάζουν πριν απ’ όλα οι εκπαιδευόμενοι;	167
	Τι μπορούμε να κάνουμε με τους βαθμούς και την αξιολόγηση;	167
	Σχεδιασμός της γραπτής εργασίας	168
	Οι γραπτές εργασίες είναι κάτι πολύ σοβαρό	171
	Μερικά παραδείγματα προς συζήτηση	172
	Σχεδιασμός ενός μοντέλου αξιολόγησης	175
	Σχεδιασμός μοντέλων αξιολόγησης	176
	Βελτίωση του σχεδιασμού των εργασιών στην πειραματική φάση	179
	Συμπεράσματα	181
7.	Εργασίες που αξιολογούνται από υπολογιστή	182
	Εισαγωγή	182
	Προσδοκώμενα αποτελέσματα	182
	Πως είναι οι εργασίες που αξιολογούνται από υπολογιστή;	183
	Ποια στοιχεία απαρτίζουν μια εργασία που αξιολογείται από υπολογιστή;	184
	Βαθμοί	186
	Άλλες χρήσεις των εργασιών που αξιολογούνται από υπολογιστή	187
	Συμπεράσματα	191
8.	Διδάσκοντας εκπαιδευόμενους στην ανοικτή εκπαίδευση	193
	Εισαγωγή	193
	Προσδοκώμενα αποτελέσματα	194
	Χρειάζονται διδασκαλία οι εκπαιδευόμενοι στην ανοικτή εκπαίδευση	194

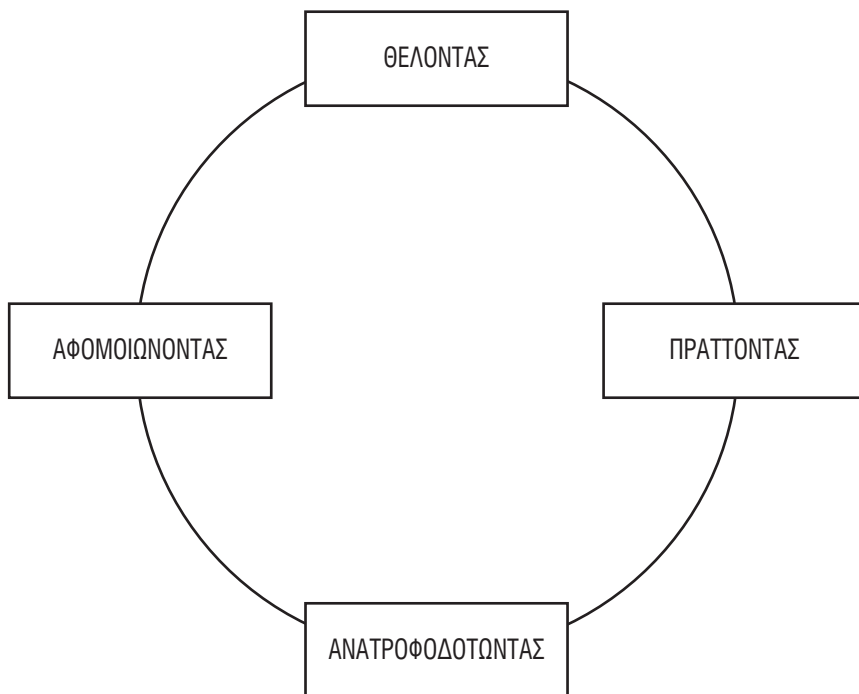
Ποιοι είναι οι εκπαιδευόμενοι στην ανοικτή εκπαίδευση;	194
Συγκρατώντας το προφίλ των δικών σας εκπαιδευόμενων	196
Πώς νοιώθουν οι εκπαιδευόμενοι στην αρχή;	197
Οι ανάγκες των εκπαιδευόμενων στη μέση του προγράμματος	199
Οι ανάγκες των εκπαιδευόμενων προς το τέλος των μαθημάτων	200
Γιατί πρέπει να επικεντρώνετε στα αρνητικά συναισθήματα;	201
Πώς μπορεί να βοηθήσει ένας καλός διδάσκων	201
Γραπτή επικοινωνία	203
Τηλεφωνική επικοινωνία	206
Ομαδικές συμβουλευτικές συναντήσεις	208
Συμπεράσματα	209
9. Υποστήριξη από σύμβουλο στην ανοικτή εκπαίδευση	210
Εισαγωγή	210
Προσδοκώμενα αποτελέσματα	210
Τι είναι οι σύμβουλοι;	211
Πρόκειται για κάτι καινούριο;	211
Γιατί να υπάρχουν οι σύμβουλοι;	211
Ποιοι μπορεί να είναι οι σύμβουλοι;	212
Τι μπορούν να κάνουν οι σύμβουλοι;	214
Εκπαίδευση των συμβούλων	217
Συμφωνίες εκπαίδευσης	217
Διδασκαλία και παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης	218
Συμπεράσματα	219
10. Η ανοικτή εκπαίδευση στις παραδοσιακές μεθόδους μάθησης	220
Εισαγωγή	220
Προσδοκώμενα αποτελέσματα	221
Αναμειγνύετε και προσαρμόζετε	221
Ποιοι είναι οι εκπαιδευόμενοι που ωφελούνται περισσότερο;	226
Η ανοικτή εκπαίδευση την ώρα της προφορικής διδασκαλίας	228
Παραδόσεις: το περιεχόμενο εις βάρος της διεργασίας;	229
Γιατί μερικές από τις πιο συνηθισμένες ενέργειες είναι παθητικές;	231
Μερικά προβλήματα της προφορικής διδασκαλίας	232
Έντυπο βοηθητικό υλικό που μοιράζεται (βοηθητικά φυλλάδια κ.ο.κ.)	234
Υλικά και μέθοδοι αλληλεπίδρασης	235
Η τέχνη να ελέγχεις τις γνώσεις μιας ομάδας	238
Βοηθήματα αλληλεπίδρασης: επίλυση προβλημάτων προφορικής διδασκαλίας	239
“Ο δικηγόρος του διαβόλου”	242
Από τις σημειώσεις του προφορικού μαθήματος στα βοηθήματα αλληλεπίδρασης	243
Συμπεράσματα	244
Επιλογή βιβλιογραφίας	245

Κύκλοι της μάθησης;

Ο πιο γνωστός κύκλος της μάθησης, πιθανότατα, είναι εκείνος που περιλαμβάνει τις φάσεις “ενεργητικού πειραματισμού”, “συγκεκριμένης εμπειρίας”, “επεξεργασίας και παρατήρησης” και “αφηρημένης θεωρητικοποίησης” (βλ. σχήμα 1.2). Το πρόβλημα που αντιμετωπίζω με τον κύκλο αυτό είναι ότι δεν είναι σαφές από πού πρέπει να αρχίσει κανείς ή προς ποια κατεύθυνση να πάει. Ούτε είναι σαφές με ποια σειρά πρέπει να συνδέονται τα τέσσερα στάδια (θα προσέξατε ότι δεν έχω συμπεριλάβει τόξα). Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίζω είναι οι τίτλοι που έχουν επιλεγεί για το κάθε στάδιο. Εγώ δεν έχω αντίρρηση με τους όρους “ενεργητικός πειραματισμός”, “επεξεργασία και παρατήρηση”, “συγκεκριμένη εμπειρία” και

Σχήμα 1.2 Μια δημοφιλής αναπαράσταση του κύκλου της μάθησης

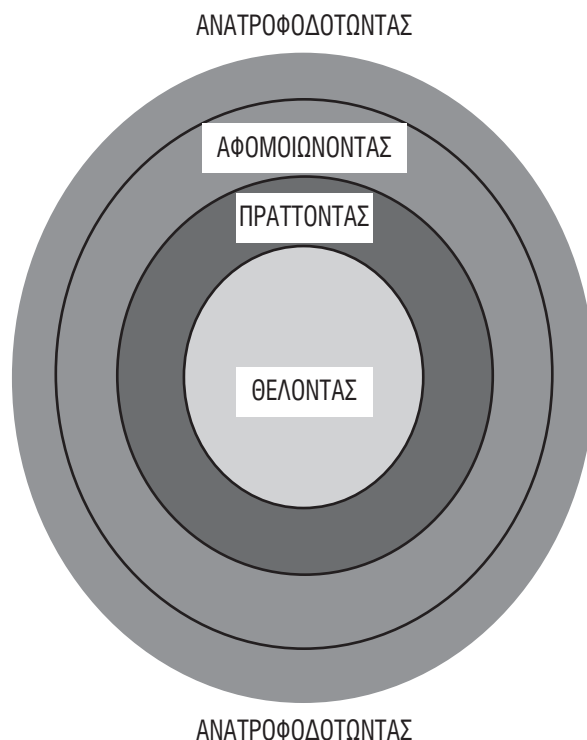
Σχήμα1.3 Ένα εναλλακτικό μοντέλο του κύκλου της μάθησης

“αφηρημένη θεωρητικοποίηση”, οι οποίοι σημαίνουν σε τελική ανάλυση “θέλοντας”, “πράττοντας”, “ανατροφοδοτώντας” και “αφομοιώνοντας” - αλλά δοκιμάστε να ζητήσετε από κάποιους να εξηγήσουν τι σημαίνουν οι λέξεις στον παραπάνω κατάλογο! (Αν τους ζητήσετε να σας προσδιορίσουν τη “συγκεκριμένη εμπειρία”, θα πάρετε περισσότερες από μια απαντήσεις που θα αναφέρονται σε υλικά!)

Στην πραγματικότητα, νομίζω ότι έρχονται κάποιες στιγμές που χρειάζεται να βρισκόμαστε ταυτόχρονα σε δύο θέσεις στον κύκλο. Εξάλλου, η ορολογία στον κύκλο του σχήματος 1.2 μπορεί να σημαίνει πολλά γι’ αυτούς που νομίζουν ότι τα ξέρουν όλα, αφήνει, όμως, τους περισσότερους αδιάφορους. Είναι δελεαστική η προσπάθεια να σχηματίσουμε έναν κύκλο με τα στάδια “θέλοντας”, “πράττοντας”, “ανατροφοδοτώντας” και “αφομοιώνοντας” όπως στο σχήμα 1.3. Τουλάχιστον σ’ αυτόν φαίνεται να υπάρχει μια προφανής λογική σειρά.

Αλλά μήπως κάνουμε αέναους κύκλους;

Έχω όλη τη διάθεση να δεχτώ τη χρησιμότητα της αντίληψης της μάθησης ως συνδυασμού διεργασιών· νομίζω, ωστόσο, ότι η επιβολή μιας κυκλικής σειράς στις διεργασίες μάθησης είναι τουλάχιστον μια τεράστια υπεραπλούστευση. Μάλιστα,

Σχήμα 1.4 Ένα μοντέλο μάθησης όπου οι διεργασίες επικαλύπτονται

όσο περισσότερο θεωρούμε ότι οι τέσσερις διεργασίες επικαλύπτονται μεταξύ τους τόσο το καλύτερο. Για παράδειγμα:

- έχει σημασία να συνεχίζει κανείς να “θέλει” όσο “πράττει”
- είναι χρήσιμο να “αναζητά κανείς ανατροφοδότηση” όσο “πράττει” αλλά και μετά την πράξη
- είναι χρήσιμο να συνεχίζει κανείς να “ανατροφοδοτείται” όσο “αφομοιώνει”
- είναι χρήσιμο να συνεχίζει κανείς να “πράττει” όσο “ανατροφοδοτείται” και όσο “αφομοιώνει”
- έχει σημασία να “αφομοιώνει” κανείς την εμπειρία τόσο της “πράξης” όσο και της “ανατροφοδότησης” που δέχεται.

Το ανθρώπινο μυαλό δεν είναι ηλεκτρονικός υπολογιστής που λειτουργεί με γραμμικό ή προγραμματισμένο εκ των προτέρων τρόπο. Το μυαλό μας συχνά λειτουργεί σε διάφορα επικαλυπτόμενα επίπεδα, όταν π.χ. λύνουμε προβλήματα ή προσπαθούμε να κατανοήσουμε έννοιες.

Το στάδιο της “θέλησης” πρέπει να διαπερνά τα πάντα, έτσι ώστε η “πράξη” να είναι αποτέλεσμα θέλησης, η “ανατροφοδότηση” να επιδιώκεται σαφώς, οι ευκαιρίες “αφομοίωσης” να μη χάνονται, κλπ. Ίσως ένα μοντέλο πιο λειτουργικό θα τοποθετούσε στο κέντρο το στάδιο της “θέλησης”, ενώ το στάδιο “ανατροφοδότησης” θα προερχόταν απ’ έξω και τα στάδια “πράξης” και “αφομοίωσης” θα επικαλύπτονταν, όπως φαίνεται στο σχήμα 1.4.

Θα μπορούσαμε επίσης να φανταστούμε το μοντέλο αυτό ως σύνολο “ομόκεντρων κύκλων”, τους οποίους θέτει σε ενέργεια η θέληση, και όπου οι αντιδράσεις που αναπηδούν από τον εξωτερικό κόσμο αποτελούν την ανατροφοδότηση και συνεχίζουν να επηρεάζουν την πράξη. Τα αποτελέσματα της ανατροφοδότησης επάνω στην πράξη θα μπορούσαν να ταυτιστούν με την αφομοίωση. Το βασικό πλεονέκτημα αυτού του μοντέλου είναι ότι αναιρεί την ανάγκη να θεωρούμε τη μάθηση ως μονοσήμαντη διαδοχή σταδίων. Διαθέτει συγχρόνως απλότητα και πολυπλοκότητα -από μια άποψη αντανάκλα την απλότητα και την πολυπλοκότητα με τις οποίες οι άνθρωποι συνήθως μαθαίνουν.

Η Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση είναι μια μέθοδος διδασκαλίας που κατακτά ραγδαία έδαφος σε όλο τον κόσμο. Στη χώρα μας αυτό εκφράστηκε με την ίδρυση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, καθώς και με την πραγματοποίηση πολλών «από απόσταση» προγραμμάτων από φορείς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Το βιβλίο αυτό είναι το πρώτο που εκδίδεται στην Ελλάδα και αφορά ζητήματα μεθοδολογίας και οργάνωσης της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Απευθύνεται σε διδάσκοντες, καθηγητές-συμβούλους, συγγραφείς εκπαιδευτικού υλικού, σχεδιαστές εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σπουδαστές και σε κάθε άλλον που ενδιαφέρεται να ασχοληθεί ενεργητικά με αυτή τη μέθοδο διδασκαλίας.

Ειδικότερα, το βιβλίο καλύπτει όλα τα βασικά ζητήματα που αναφέρονται στη διδασκαλία «από απόσταση»: σχεδιασμός προγραμμάτων, διαμόρφωση και χρήση διδακτικού υλικού, αξιολόγηση των γραπτών εργασιών των εκπαιδευομένων, διεξαγωγή ομαδικών συμβουλευτικών συναντήσεων, ρόλος του διδάσκοντος και σχέσεις του με τους διδασκόμενους. Επίσης, γίνεται αναφορά στις διασυνδέσεις ανάμεσα στην εκπαίδευση «από απόσταση» και στην παραδοσιακή, «πρόσωπο με πρόσωπο», εκπαίδευση.

Ο Phil Race είναι ένας από τους κορυφαίους ειδικούς της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Έχει διδάξει στα Πανεπιστήμια Northumbria στο Newcastle, Sheffield Hallam, Plymouth και Glamorgan και έχει δημοσιεύσει πλήθος βιβλίων σχετικά με αυτό το αντικείμενο.

ISBN 978-960-375-014-7

9 789603 750147

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΜΕ 3014